

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра соціології та психології, факультет № 6

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ**

**навчальної дисципліни «Соціально-психологічний тренінг»
обов'язкових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
053 Психологія (практична психологія)**

(для денної та заочної форми навчання)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08.2023

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол № 7 от 25.08.2023

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08.2023

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології
Протокол № 8 від 15.08.2023

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології, канд. психол.наук, доцент Чепіга
Л.П.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри практичної психології Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, менеджменту та освіти дорослих Української інженерно-педагогічної академії, канд. психол. наук, доцент Казарова А.М.
2. Професор кафедри соціології і психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор соціологічних наук, професор Нечітайло І. С.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 6							
Тема № 1 Поняття СПТ	12	4	2	-	-	6	
Тема № 2 Базові та допоміжні методи СПТ	12	4	2	-	-	6	
Тема № 3 Динамічні процеси в тренінговій групі	12	4	2	-	-	6	
Тема №4 Організаційні основи СПТ	12	4	2	-	-	6	
Тема №5: Т-групи	10	2	2	-	-	6	
Тема №6: Групи зустрічей К.Роджерса	10	2	2	-	-	6	
Тема №7: Групи тренінгу умінь	12	4	2	-	-	6	
Тема № 8: Методи когнітивної терапії в тренінгу соціальних навичок	12	4	2	-	-	6	
Тема № 9: Психодрама	8	2		-	-	6	
Тема № 10: Гештальт-групи	4	2		-	-	2	
Тренінг партнерського спілкування	16			16		-	
Всього за семестр:	120	32	16	16	-	56	екзамен

**1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Номер та найменування теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 6							
Тема № 1 Поняття СПТ	12	2				10	
Тема № 2 Базові та допоміжні методи СПТ	12	2				10	
Тема № 3 Динамічні процеси в тренінговій групі	12	2				10	
Тема №4 Організаційні основи СПТ	12	2				10	
Тема №5: Т-групи	12		2			10	
Тема №6: Групи зустрічей К.Роджерса	12		2			10	
Тема №7: Групи тренінгу умінь	10					10	
Тема № 8: Методи когнітивної терапії в тренінгу соціальних навичок	10					10	
Тема № 9: Психодрама	10					10	
Тема № 10: Гештальт-групи	10					10	
Тренінг партнерського спілкування	8			8		-	
Всього за семестр:	120	8	4	8	-	100	екзамен

3. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1 Поняття СПТ

Семінарське заняття: Поняття СПТ

Навчальна мета заняття: розширення понятійного апарату в рамках теми, що вивчається.

Час проведення: денна форма навчання - 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття СПТ.
2. Цілі СПТ.
3. Класифікація груп СПТ.
4. Принципи СПТ.

Методичні вказівки. При підготовці до даного заняття, дайте визначення поняттю СПТ з точки зору різних авторів, розкрийте цілі і завдання соціально-психологічного тренінгу. Охарактеризуйте цілі різних груп СПТ. Розкрийте зміст різних підходів до класифікації груп СПТ. Проаналізуйте принципи СПТ. Проаналізуйте які засади тренінгу були використані на практичних заняттях (тренінгу).

Література:

1. Мороз Л.І., Яковенко С.І. Професійно-психологічний тренінг : підручник Київ : Вид. Паливода А.В., 2011. - 252 с. 2
2. Мороз Л.І. Основи професійно-психологічного тренінгу: навч. посібник К. : Вид. Паливода А.В., 2004. - 130 с. 2
3. Мороз Л.І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : Монографія К. : Паливода А.В., 2005. - 228 с.
4. Мілютина К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник К.: МАУП, 2004.- 192 с. ел. ресурс
5. Методологія проведення тренінгів: курс лекцій уклад. І.О. Корнієнко, С.І. Алмаші Мукачево : МДУ, 2016. – 60 с. ел. ресурс
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посібник уклад. : О. М. Шевчук Умань : ПП Жовтий, 2011.-133 с. ел. ресурс

Тема №2: Базові та допоміжні методи СПТ

Семінарське заняття: Базові та допоміжні методи СПТ

Навчальна мета заняття: розширення понятійного апарату в рамках теми, що вивчається.

Час проведення: денна форма навчання - 2 год.

Навчальні питання:

1. Базові та допоміжні методи СПТ.
2. Групова дискусія, її види.
3. Гра в СПТ.
4. Психогімнастика, психомалюнок.

Методичні вказівки. При підготовці до заняття студент повинен охарактеризувати базові та допоміжні методи СПТ, розкрити зміст поняття «групова дискусія», охарактеризувати її види, надати класифікацію ігор в СПТ, навести приклади психогімнастичних вправ. Проаналізувати, які базові та допоміжні методи тренінгу були використані на практичних заняттях (тренінгу).

Література:

1. Мороз Л.І., Яковенко С.І. Професійно-психологічний тренінг : підручник Київ : Вид. Паливода А.В., 2011. - 252 с. 2
2. Мороз Л.І. Основи професійно-психологічного тренінгу: навч. посібник К. : Вид. Паливода А.В., 2004. - 130 с. 2
3. Мороз Л.І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : Монографія К. : Паливода А.В., 2005. - 228 с.
4. Мілютина К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник К.: МАУП, 2004.- 192 с. ел. ресурс
5. Методологія проведення тренінгів: курс лекцій уклад. І.О. Корнієнко, С.І. Алмаші Мукачєво : МДУ, 2016. – 60 с. ел. ресурс
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посібник уклад. : О. М. Шевчук Умань : ПП Жовтий, 2011.-133 с. ел. ресурс

Тема № 3 : Динамічні процеси в тренінговій групі

Семінарське заняття: Динамічні процеси в тренінговій групі

Навчальна мета заняття: розширення понятійного апарату в рамках теми, що вивчається;

Час проведення: денна форма навчання - 2 год.

Навчальні питання:

1. Динамічні процеси в тренінговій групі: стадії розвитку групи.
2. Психодіагностичні процедури в СПТ.
3. Добір ігор на різних стадіях СПТ

Методичні вказівки. При підготовці до заняття студент повинен розкрити сутність поняття «групова динаміка», охарактеризувати етапи розвитку групи, ролі та норми поведінки в групі. Розкрити психологічний

зміст групових процесів на кожному етапі групової динаміки. Охарактеризувати фактори впливу на групову динаміку. Розробити психодіагностичні процедури для кожного етапу розвитку групи.

Література:

1. Мороз Л.І., Яковенко С.І. Професійно-психологічний тренінг : підручник Київ : Вид. Паливода А.В., 2011. - 252 с. 2
2. Мороз Л.І. Основи професійно-психологічного тренінгу: навч. посібник К. : Вид. Паливода А.В., 2004. - 130 с. 2
3. Мороз Л.І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : Монографія К. : Паливода А.В., 2005. - 228 с.
4. Мілютина К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник К.: МАУП, 2004.- 192 с. ел. ресурс
5. Методологія проведення тренінгів: курс лекцій уклад. І.О. Корнієнко, С.І. Алмаші Мукачєво : МДУ, 2016. – 60 с. ел. ресурс
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посібник уклад. : О. М. Шевчук Умань : ПП Жовтий, 2011.-133 с. ел. ресурс

Тема № 4: Організаційні основи СПТ

Семінарське заняття: Організаційні основи СПТ

Навчальна мета заняття: розширення понятійного апарату в рамках теми, що вивчається.

Час проведення: денна форма навчання - 2 год.

Навчальні питання:

1. Організаційні основи СПТ, поняття програми СПТ.
2. Вимоги до особистості та підготовки тренера.
3. Ролі тренера в групі.

Методичні вказівки. При підготовці до заняття студент повинен розробити структуровану програму тренінгу будь-якої тематики на вибір. Підготувати та провести з навчальною групою одну тренінгову вправу, спрямовану на знайомство учасників між собою та зменшення емоційної дистанції між ними. Охарактеризувати власні емоційні переживання під час виконання вправи.

Література:

1. Мороз Л.І., Яковенко С.І. Професійно-психологічний тренінг : підручник Київ : Вид. Паливода А.В., 2011. - 252 с. 2
2. Мороз Л.І. Основи професійно-психологічного тренінгу: навч. посібник К. : Вид. Паливода А.В., 2004. - 130 с. 2

3. Мороз Л.І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : Монографія К. : Паливода А.В., 2005. - 228 с.
4. Мілютина К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник К.: МАУП, 2004.- 192 с. ел. ресурс
5. Методологія проведення тренінгів: курс лекцій уклад. І.О. Корнієнко, С.І. Алмаші Мукачево : МДУ, 2016. – 60 с. ел. ресурс
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посібник уклад. : О. М. Шевчук Умань : ПП Жовтий, 2011.-133 с. ел. ресурс

Тема № 5: Т-групи

Семінарське заняття: Т-групи

Навчальна мета заняття: розширення понятійного апарату в рамках теми, що вивчається.

Час проведення: денна форма навчання - 2 год.

Навчальні питання:

1. Історія виникнення і розвитку групової терапії.
2. Історія і розвиток Т-груп.
3. Основні поняття Т-груп.

Методичні вказівки. При підготовці до заняття студент повинен розкрити зміст основних понять і процедур Т-груп.

Література:

1. Мороз Л.І., Яковенко С.І. Професійно-психологічний тренінг : підручник Київ : Вид. Паливода А.В., 2011. - 252 с. 2
2. Мороз Л.І. Основи професійно-психологічного тренінгу: навч. посібник К. : Вид. Паливода А.В., 2004. - 130 с. 2
3. Мороз Л.І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : Монографія К. : Паливода А.В., 2005. - 228 с.
4. Мілютина К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник К.: МАУП, 2004.- 192 с. ел. ресурс
5. Методологія проведення тренінгів: курс лекцій уклад. І.О. Корнієнко, С.І. Алмаші Мукачево : МДУ, 2016. – 60 с. ел. ресурс
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посібник уклад. : О. М. Шевчук Умань : ПП Жовтий, 2011.-133 с. ел. ресурс

Тема № 6: Групи зустрічей К.Роджерса

Семінарське заняття: Концепція груп зустрічей К. Роджерса

Навчальна мета заняття: розширення понятійного апарату в рамках теми, що вивчається.

Час проведення: денна форма навчання - 2 год.

Навчальні питання:

Концепція груп зустрічей К. Роджерса

Методичні вказівки. При підготовці до заняття студент повинен розкрити зміст основних понять і процедур груп зустрічей.

Література:

1. Мороз Л.І., Яковенко С.І. Професійно-психологічний тренінг : підручник Київ : Вид. Паливода А.В., 2011. - 252 с. 2
2. Мороз Л.І. Основи професійно-психологічного тренінгу: навч. посібник К. : Вид. Паливода А.В., 2004. - 130 с. 2
3. Мороз Л.І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : Монографія К. : Паливода А.В., 2005. - 228 с.
4. Мілютина К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник К.: МАУП, 2004.- 192 с. ел. ресурс
5. Методологія проведення тренінгів: курс лекцій уклад. І.О. Корнієнко, С.І. Алмаші Мукачєво : МДУ, 2016. – 60 с. ел. ресурс
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посібник уклад. : О. М. Шевчук Умань : ПП Жовтий, 2011.-133 с. ел. ресурс

Тема № 7: Групи тренінгу умінь

Семінарське заняття: Групи тренінгу умінь

Навчальна мета заняття: розширення понятійного апарату в рамках теми, що вивчається.

Час проведення: денна форма навчання - 2 год.

Навчальні питання:

1. Історія і розвиток групи тренінгу умінь
2. Основні поняття групи тренінгу умінь

Методичні вказівки. При підготовці до заняття студент повинен розкрити зміст основних понять і процедур тренінгу умінь.

Література:

1. Мороз Л.І., Яковенко С.І. Професійно-психологічний тренінг : підручник Київ : Вид. Паливода А.В., 2011. - 252 с. 2
2. Мороз Л.І. Основи професійно-психологічного тренінгу: навч. посібник К. : Вид. Паливода А.В., 2004. - 130 с. 2

3. Мороз Л.І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : Монографія К. : Паливода А.В., 2005. - 228 с.
4. Мілютина К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник К.: МАУП, 2004.- 192 с. ел. ресурс
5. Методологія проведення тренінгів: курс лекцій уклад. І.О. Корнієнко, С.І. Алмаші Мукачево : МДУ, 2016. – 60 с. ел. ресурс
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посібник уклад. : О. М. Шевчук Умань : ПП Жовтий, 2011.-133 с. ел. ресурс

Тема № 8: Методи когнітивної терапії в тренінгу соціальних навичок

Семінарське заняття: Методи когнітивної терапії в тренінгу соціальних навичок

Навчальна мета заняття: розширення понятійного апарату в рамках теми, що вивчається.

Час проведення: денна форма навчання - 2 год.

Навчальні питання:

1. Основні поняття когнітивної терапії
2. Техніки когнітивної терапії
3. Використання когнітивної терапії в тренінгу соціальних навичок

Методичні вказівки. При підготовці до заняття студент повинен розкрити зміст основних понять, технік та можливості використання когнітивної терапії в тренінгу соціальних навичок

Література:

1. Мороз Л.І., Яковенко С.І. Професійно-психологічний тренінг : підручник Київ : Вид. Паливода А.В., 2011. - 252 с. 2
2. Мороз Л.І. Основи професійно-психологічного тренінгу: навч. посібник К. : Вид. Паливода А.В., 2004. - 130 с. 2
3. Мороз Л.І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : Монографія К. : Паливода А.В., 2005. - 228 с.
4. Мілютина К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник К.: МАУП, 2004.- 192 с. ел. ресурс
5. Методологія проведення тренінгів: курс лекцій уклад. І.О. Корнієнко, С.І. Алмаші Мукачево : МДУ, 2016. – 60 с. ел. ресурс
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посібник уклад. : О. М. Шевчук Умань : ПП Жовтий, 2011.-133 с. ел. ресурс

4. Методичні вказівки до практичних занять

Тема № 11 Тренінг партнерського спілкування

денна форма навчання - 30 год., заочна форма навчання - 14 год.

Практичні заняття: Тренінг партнерського спілкування

Навчальна мета заняття: участь у тренінгу партнерського спілкування .

Завдання тренінгу - підвищення комунікативної компетентності учасників, формування позитивного (конгруентного) ставлення до себе і прийняття себе, своєї діяльності, що припускає наявність певних знань, у тому числі і про себе. Представлена програма включає традиційні процедури тренінгу: ролеві ігри, дискусії, методику "мозкового штурму", вживану у рамках методів групового рішення проблем, психогімнастики. Можливе введення в програму тренінгу особистісних тестів (за оцінкою структури особистості, схильності до виконання певних індивідуальних групових і командних ролей).

Кількість годин 30.

Місце проведення: аудиторія ф-ту №6

Навчальні питання:

1. Відпрацювання навичок партнерського спілкування

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять

1. Мороз Л.І., Яковенко С.І. Професійно-психологічний тренінг : підручник Київ : Вид. Паливода А.В., 2011. - 252 с. 2
2. Мороз Л.І. Основи професійно-психологічного тренінгу: навч. посібник К. : Вид. Паливода А.В., 2004. - 130 с. 2
3. Мороз Л.І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : Монографія К. : Паливода А.В., 2005. - 228 с.
4. Мілютина К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник К.: МАУП, 2004.- 192 с. ел. ресурс
5. Методологія проведення тренінгів: курс лекцій уклад. І.О. Корнієнко, С.І. Алмаші Мукачево : МДУ, 2016. – 60 с. ел. ресурс
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посібник уклад. : О. М. Шевчук Умань : ПП Жовтий, 2011.-133 с. ел. ресурс

План проведення заняття:

Етап ПЕРШИЙ

Мета. Знайомство з основними поняттями, пов'язаними з комунікативною компетентністю.

Головне, що необхідно досягти до кінця першого етапу, - це

приведення групи в стан працездатності, створення емоційно-позитивної обстановки, атмосфери довіри між учасниками групи. Тому тренінг розпочинається з традиційного представлення учасників групи, а також зі знайомства з базовими поняттями комунікації: критеріями ефективної бесіди та її основними параметрами. На прикладі проведення групової дискусії учасникам демонструються основні помилки спілкування і взаємодії; вони навчаються аналізу позитивних і негативних моментів поведінки, що проявляються як ними самими, так і іншими учасниками групи. На підставі цього надалі йде відробіток послідовності застосування фаз партнерської бесіди, чому сприяють ролеві ігри на вступ в контакт з іншою людиною (іншими людьми) в різних ділових ситуаціях.

Подібний груповий аналіз успішності і неуспішності встановлення контакту учасниками ігор дозволяє при розборі зупинити увагу на унікальності і одночасно типовості ситуацій, а також на прояві індивідуальних особливостей партнерів по спілкуванню в соціальній взаємодії.

Закінчується етап оцінкою учасниками тренінгу своєї задоволеності змістом роботи і вираженням почуттів. Зазвичай у кінці дня імпульсивна поведінка учасників перекладається на рівень, що об'єктивувався, - рівень мотивації навчання.

Впродовж дня проводяться психогімнастичні вправи, мета яких - створення сприятливої атмосфери в групі. При необхідності, в другій половині дня можливе проведення тестових особистісних методик (наприклад, Р. Кеттелла, Т. Лірі тощо).

Етап ДРУГИЙ

Мета. Введення орієнтовних основ прийомів поведінки в партнерській бесіді.

Ігри і вправи цього етапу спрямовані на знайомство з технікою активного слухання та її відпрацювання. Для цього проводиться ролева гра, ґрунтована на значимій ситуації. Під час обговорення необхідно зупинитися на допущених помилках у взаємодії з іншими людьми, показати можливі варіанти рішення проблем. При цьому з групою обговорюється техніка активного слухання та її можливості. Далі йде відпрацювання техніки активного слухання з використанням письмових вправ, в парах або трійках. Наприклад, вироблення трьох необхідних для успішного психолога професійних якостей.

На наступному етапі проводиться ролева гра з елементами дискусії і "мозкового штурму". Група розділяється на дві підгрупи, кожна з яких виробляє свої способи прийняття рішень. Підгрупи виділяють своїх представників, які аргументують прийняте рішення. Загальне групове обговорення гри спрямоване на порівняння якості прийнятих рішень і, головне, на способи їх прийняття.

Проводиться ролева гра "Один проти усіх". Вибирається найбільш сильний учасник групи, який переконує колектив в правомірності прийняття непопулярного для колективу рішення. Поки "керівник" обмірковує

аргументи, групі дається установка протидіяти і чинити опір пропонованому рішення. При обговоренні цієї гри найбільша увага приділяється встановленню контакту з аудиторією, переконливості аргументів і можливості різних варіантів вирішення конфліктної ситуації, що склалася. Окрім уміння аргументувати свої рішення, в цій грі розглядається варіативність вибору того або іншого рішення, а також особливості самопрезентації. Після цієї, досить напруженої, гри необхідно провести психогімнастичну невербальну вправу на зняття емоційної напруги. В процесі обговорення підсумків цього етапу слід звернути увагу учасників групи на виявлення власних труднощів.

Етап ТРЕТІЙ

Мета. Закріплення отриманих знань: технік активного слухання при проведенні бесіди, а також відпрацювання техніки регулювання емоційного напруження і технік аргументації. Дві останні групи техніки можуть відпрацьовуватися після знайомства з ними та їх обговорення в ролевій грі. У той же самий час закріплюється і техніка активного слухання. У цьому сенсі показовими ролевими іграми можуть бути ігри "з прихованим мотивом". При цьому бажано, щоб це була серія ігор - не менше трьох, - в яких обіграються різні ситуації міжособистісної взаємодії. Особлива увага учасників групи звертається на те, що головна дійова особа гри повинна зрозуміти прихований мотив партнера або партнерів, зняти емоційну напругу і знайти оптимальне рішення, що влаштовує обидві сторони в передконфліктній або конфліктній ситуації. При обговоренні та аналізі ігор звертається увага на використання отриманих умінь.

Цього ж дня відпрацьовується техніка аргументації з урахуванням особистісних особливостей учасників. Проводяться вправи по самопрезентації і управлінню враженням, які будуються з орієнтацією на цільову персону і аудиторію в цілому. Завершенням тренінгу є процедура зворотного зв'язку від групи кожному учасникові. Окрім цього, кожен учасник висловлюється з приводу своїх вражень про тренінг в цілому і про те, що нового він дізнався про себе як особистість. В результаті тренінгових занять кожен учасник отримує адекватне уявлення про самого себе; удосконалює базові комунікативні уміння, проявляє свої лідерські якості, гнучкість і креативність в прийнятті рішень.

5. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Мілютина К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник К.: МАУП, 2014.- 192 с. ел. ресурс - <https://subject.com.ua/pdf/215.pdf>
2. Мороз Л.І., Яковенко С.І. Професійно-психологічний тренінг : підручник Київ : Вид. Паливода А.В., 2011. - 252 с. 2
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29696/1/%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B7.pdf>

3. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції. Активне соціально-психологічне навчання / Яценко Т. С. – К. : Вища шк., 2014. – 679 с <https://eruditor.io/file/1068120/>

Допоміжна

4. Барко В. І. Методика проведення тренінгів управлінського спрямування / Барко В. І. // Практична психологія та соціальна робота. – 2014. – № 4. – С. 70–77. 5.
5. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : [Метод. посібник] / Автор.-уклад. : О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : А.П.Н., 2012. – 136 с.
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навч. посібник уклад. : О. М. Шевчук Умань : ПП Жовтий, 2011.-133 с. ел. ресурс - <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/4856/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%BD%D0%B3%D1%83.%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA.%202011.pdf>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

7. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>
8. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>
9. Пошукова система Scirus <https://www.elsevier.com/>
10. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>
11. Пошукова система WorldWideScience.org <https://worldwidescience.org/>
12. Пошукова система DOAJ <https://www.doaj.org/>
13. Пошукова система DOAB <https://www.doabooks.org/>
14. Пошукова система SpringerOpen <https://www.springeropen.com/>
15. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України (SSM) <https://oai.org.ua/>
16. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>